

verheffen tot God, dichter brengen bij God, tot Wien hij moet wederkeren, gelijk alle stroomen en rivieren uitgegaan zijn van den Oceaan en er toe terugkeeren. In het streven naar deze schoonheid komen de edelste mogelijkheden van den mensch tot niting. . . . Zij legt den vollen nadruk op het geestelijke der menschelijke natuur. Zij is een voortdurende propaganda voor harmonie, omdat zij harmonie is. Zij vormt in den mensch een maatstaf, die hij aan alle levensverschijnselen gaat aanleggen. Zij schept de gunstige sfeer, waarin hoogere gedachten gemakkelijk kunnen kiemen en leven."

En nu staat het met een boek, enkel mooi in aesthetischen zin, maar niet dragend de schoonheidsidee, zooals die hier wordt aangegeven, zoo, dat het in „zijn zuiver aesthetisme . . . de bijzaak (maakt) tot hoofzaak. De stoffelijke kunstvaardigheid, de stoffelijke beeldingsvormen, dat zijn voor het boek: klank, rythme en compositie, ze zijn zuiver zinnelijk en alszoodanig oneindig inferieur aan de wezenlijke schoonheid, die Gods beeld en gelijkenis heeft, dus onzinnelijk, geestelijk is. . . . „Zuiver aesthetisch genot is leeg en onvruchtbaar en het doet den menschen het evenwicht verliezen, misvormt hen en maakt verfinde egoïsten van hen" zoo citeert hij Forster ten bewijze.

Onze opmerkelijke lezer zal zien, dat hier geheel dezelfde meening wordt geuit, die we boven formuleerden en dat ze ook op een gelijk inzicht in het wezen van een werkelijk goed en schoon boek is gebaseerd.

Daarnaast echter hebben we immer gesteld — ook uit de boven gegeven samenvatting blijkt het — de gedachte, dat we bij onze waardebeoordeling het aesthetische element niet moogen verwaarlozen. Al stellen we het niet, zooals de moderne kunstenaars willen, primair, we achten het toch ook een voorwaarde voor elk boek, dat op den naam van „schoon", van kunstwerk, aanspraak maken wil. Ook deze opvatting nu vinden we in dit referaat verdedigd. „Evenmin bruikbaar" zegt de spreker . . . „is de lectuur die in aesthetischen zin onschoon is". En hij geeft nader aan wat hij daarmee bedoelt, aldus: „Ik heb hier voornamelijk het oog op de zogenaamde Schandlectuur, in 't Nederlandsch misschien het best weer te geven door knoeilectuur".

Deze knoeilectuur acht hij zelfs gevaarlijk, omdat ze het goede boek „verplettert". En dan is „knoei-lectuur niet enkel smakelooze of goedkope onbenulligheid, . . . niet enkel galanterie-artikel van den geest, speculerend op het kinderlijk plezier in alles wat blinkt. In onze dagen is veel meer in trek de elegante knoeilectuur, die snedig en pikant wil zijn . . . die levensvervalsing (brengt) in allerlei vorm . . . door toevoeging en door weglating".

Naar deze knoeilectuur grijpen de menschen, „omdat het meerendeel of te algemat is door beroepswerk of innerlijk te weinig voorbereid is, om ernstige leestof op te nemen, die eigen nadenken, eigen medewerking vraagt, daarom toovelt de knoeilectuurfabrikant zijn consumenten een bestaan voor oogen van moeilooze elegance, waarin de hartsterkende levensstrijd verdankemaand wordt".

Zo goed dus als het boek, dat enkel in aesthetischen zin mooi is, verwerpt, moet worden geacht, omdat het slechts 't zinnelijke streelt (zinnelijk daarbij niet in ongunstigen zin bedoeld) zo goed is ook voor het aesthetisch onschone boek, de knoeilectuur dus, waardeering uitgesloten. Want, — en de Spreker komt hier met argumenten, die we alweer gaarne overnemen — ze leidt tot „overprikkeling van de fantasie „in twee richtingen . . . de opgejaagde begeerte, die telkens naar nieuwe knoeiprodukten drijft en het onverschillig worden jegens schoonheid en verhevenheid. . . ." En „die overprikkeling der fantasie is nog maar phase tot verdere nadeelen. De knoeilectuurlezer boet langzamerhand de geschiktheid tot eigen concentratie in. Hij verliest de fundamentele krachten tot waardevolle zelfwerkzaamheid: uithoudingsvermogen en volharding. Er ontstaat in zijn geest wat de Duitschers Denkmislust noemen. Vanzelfsprekend volgt daarop afkeer van de realiteit, vlucht in de door de knoeilectuur voorgespiegelde valsche wereld. Dit conflict met de werkelijkheid krijgt de omgeving van de(n) schandlezere(s), maar al te gauw te zien: opvelingheid, prikkelbaarheid, onverdraagzaamheid, minachting voor anderen en zelfoverschatting".

We volstaan met het vermelden (en aanbevelen) van deze uitspraken. Ook zonder verder commentaar is het duidelijk, dat ze de bevestiging zijn van de meening, die we steeds in deze rubriek voorstaan.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

De Kerk in de Karikatuur.

Friedrich Wendel, Die Kirche in der Karikatur. Eine Sammlung antiker, mittelalterlicher, neuer, Volkslieder, Sprichwörter und Anekdoten. Berlin, „Der Freidenker", 1927.

Een boek, dat den lach wil wekken, en dat niettemin is, om bij te schrijven, ligt hier voor mij.

De schrijver geeft karikaturen. Hij verzamelt er heel wat en leidt ze met breeden tekst in en uit. En — die karikaturen zijn reeds meermalen zijn thema geweest. Immers, dezelfde auteur heeft ook gegeven: de 19e eeuw in de karikatuur. Men kan hem dus niet verwijten, dat hij nu speciaal op de kerk zijn pijlen afschiet. Een zoo universeel waarnemend mensch, kan men hem kwalijk nemen, dat hij ook op de kerk zijn oog richt? Ja, als het nu alleen om de kerk ging! Maar . . . , heel de 19e eeuw valt onder zijn waarneming en wordt in haar karikaturen als 't ware langs uw oog heen geleid. Is dat nu zoo erg?

Iets anders komt erbij. Wie heeft tegenwoordig den moed, over karikatuur nog het hoofd te schudden? Sedert dr A. Kuyper een heele verzameling van reproducties van karikaturen, alle zijn persoon en publieken arbeid betreffende, liet verschijnen onder zijn goedkeuring, en zelfs een schitterende inleiding schreef op het boek, een inleiding, waarin de antirevolutionair en de karikatuur „an sich" (hadden we haast gezegd), waarin, herzeg ik, de antirevolutionair en de goede karikatuur elkaar vonden, sedert dat tijdsgewricht is wel openbaar geworden, dat men antirevolutionair kan zijn ook in zijn constructie van de leere der karikature. En dat is een groote vertroosting. De „Houten Pomp", wie zal 't zeggen, is misschien wel in dien tijd ontvanger en later geboren; en, naar men zegt, is het borelingske door de tandeperiode heen. Welnu, als zelfs de antirevolutionairen, voor wie, mag men het „Algemeen Weekblad" gelooven, het probleem van volk en kunst niet eens bestaat, — als zelfs die tragen van geest, wakker worden en de brugbogen construeeren voor de verbinding van gemeene gratie en karikatuur — de goede en bescheiden en welvullende, wel te verstaan, — wat is er dan om te schrijven, als iemand het in zijn hoofd haalt, ook eens plaatjes en plaatjes te geven over de KERK in de Karikatuur?

Ja, wij gaan nog verder, zoo zeggen de vroolijke broeders tot den man, die daar iets van schrijven repte. Kijk eens, zoo vertroosten zij, kijk eens, wij kunnen bij ons toch eigenlijk wel veilig en rustig toezien. Het is een Duitsch boekje, niet?

Ja, Duitsch! Welnu, man, dan kan d'r toch niet veel werk gemaakt zijn van Separatie en Doleantie? Want die zijn daar bij de Germanen nauwelijks bekend: zelfs aan geleerden, die studieboeken met Namenregister schrijven. Hoe zouden dan de blijmoedige teekenaars — zelfs in het land, waar ze een teekenaar — „an sich" — al gauw Herr Professor noemen, motieven ontleenen aan Scheiding en Doleantie? Alleen een Nederlandsche Braakensiek kan het in zijn hoofd halen te teekenen over den eierdans van dr Geelkerken en over de paneelzaag van vader en zoon Kuyper, laatstelijk bij de Parkkerk, en dan bovendien zich nog heerlijk vergalopperen ook, omdat de paneelzaag van dr Kuyper senior tot de legenden is te rubriceren, en aan de zaag van den zoon van dr A. Kuyper nogit ook maar één seconde gedacht is, tenzij dan door enkele ietwat zenuwachtige broeders, en Braakensiek. Maar: welk kwaad zal een Duitsch boekje over: „die Kirche in der Karrikatur" nu ONS kunnen doen? Wij zijn immers maar van '34 en '80 en niet iedereen onder de karikaturisten weet ervan, dat prof. Fabius met de kerk van v. a. d. g. onverbiddelijk terug wil naar de kerk van Adam. Vergeet ook niet, dat Calvin in Duitschland minder projectielen geworpen heeft (dus ook opvangen moet) dan Luther. En daarom . . . wat zou er eigenlijk wel te schrijven zijn?

En toch . . .

Toch kunnen we ons niet afmaken van de snikken en grinslachjes, die in een boek als het onderhavige voor den kerkmuur, of achter het kerkgordijn steelsgewijze weggeslikt, en straks op straat uitgebouwd worden. „De" (ware) kerk is nu eenmaal inderdaad wel Adams kerk — en het is wel zeer opmerkelijk, dat in dezelfde kringen, die tegen zoo'n zinnetje, waarin prof. Fabius naar het begin teruggaat, spatteren, oden gewijd worden aan den man, die ons vraagt, de kerk „eschatologisch" te zien, en dus: naar het EIND heen te gaan, ook met de kerk en het kerkbegrip.

En ik kan het mij nu wel gemakkelijk maken en zeggen: „Adams kerk" komt in het heele boekje van brutale plaatjes en brutaler plaatjes niet voor, en wat hier kerk genoemd wordt, dat is geen kerk; maar uwe tenten, Adamieten.

Maar ik ben daarmee niet klaar. Want de gruwelen of gewaande gruwelen, die hier worden uitgejouwd, ze gaan u en mij allemaal aan. De indruk, die „de kerk" — waar dan ook — naar buiten maakt, zal beteekenis hebben, en houden ook, voor de beoordeeling van andere kerken op andere plaatsen en met anderen leefregel. De afval der doode takken van den boom van Adam gaat den ganschen boom van Adam aan; en het lustig gezang, waarmee daggelders des geestes — de goede en edele karikaturisten niet te na gesproken — hun bijtje opheffen, om die doode takken kort en klein te hakken voor een lustig knappend volksvermakelijheidsvuurtje, och, het klinkt toch ook tegen alle levende takken en alle nieuwe verse loten van den boom van Adam op; en het vraagt: hoe kwam het zoo, dat er takken afvielen? En weder-

om: indien gij u niet bekeert, zult gij niet desgelijks vergaan?

Ja, het gaat ons aan, als er in dit boek dom, dom, dom over „de" kerk gepraat wordt; want waar is soms haar wijs spreken? Waar haar liefdevol — naar buiten — ontsluiten van haar geheimen dikwijls? Neen, dat wil niet zeggen, dat het alleen aan het spreken en zwijgen der kerk ligt. Het wil wel zeggen, dat het daaraan toch ook wel ligt.

Dus gaat het ons aan, als op het titelblad de vuist van het socialisme uit de stembus omhoog komt, om 3 kerkdienaren, die nieuwsgierig over den rand van de stembus heengluurden, weg te stampen, tegen den grond. En het gaat ons aan, als er een versje is, dat alle domheid tezamen laat concluderen in gelijken zin, als langs filosofische wegen ds Bötger in 1928 schijnt te willen doen concluderen:

Ach Herr Gott, ein elends Wesen,
Wir können weder schreiben noch lesen,
Seyn ungelehrt, einfältig Leut,
Verstehen nicht den groszen Streit,
So alle Lehrer täglich treiben,
In dem Predigen und Schreiben,
Werden im Glauben nur verirrt,
Mancher gar epikurisch wird,
Oder lebt so hinein in den Tag,
Dass er gar nichts mehr glauben mag.

Es ist etwan bei Hundert Jahr,
Fiel Luther dem Papst in die Haar,
Der Papst wollt das nicht gut seyn lan,
Fiel den Luther auch wieder an,
Das Raufen währte ein kurze Frist,
Da mengt sich drein der Calvinist,
Fiel Papst und Luther in die Haar,
Drauf der Zank noch viel ärger war,
Denn Papst und Luther wiederum
Sich rauffen mit Calvin, all um,
Schwer Artikel, ohn Mass und End,
Das hochwürdige Sakrament
Gab uns der Papst in einer Gestalt,
Der Luther wieder brach das bald,
Reicht uns den Leib und Blut des Herrn,
In beider Gestalt, wir glaubten's gern,
Calvinus segt die Meinung sein:
Es wär nichts da, denn Brot und Wein . . . etc.

Alleen wie niets weten wil van wetenschappelijk denken (om bij het minste maar te blijven) kan hier een pijl doel zien treffen. Maar hoevelen zijn er zoo? En gaan ze ons niet allen aan?

Och, dit boekje is hopeloos dom, en brutaal, en zijn argumentatie evenzeer versleten. Maar er is ook nog een stem uit het Nieuwe Testament, die ons zegt, dat, indien de kerk lijdt, zij dan moet zorgen, alleen te lijden om Christus' wil, en niet omdat men haar met recht verwijten kan, dat zij steelt, of kijft (iets anders dan twisten) of zich met eens anders doen bemoeit. En wie durft zeggen, dat in dit boekje onder de valsche verwijten, niet ook zulke zijn, als waartegen deze uitspraak ons bij voorbaat ons had willen leeren gewapend te zijn?

O zeker, het is onzin tenslotte, te spreken over „de" kerk, als men het heeft over zulke kerkformaties en kerkdeformaties, die onder het bereik van karikaturisten vallen. Want als het erop aankomt, is „de" kerk een grootheid, die vanwege haar onzichtbaarheid alle karikaturisten voorbijgaat, omdat ze blinden zijn, als ze haar onzichtbaar wezen niet in het zichtbare zien, en straks door haar zichtbaren verschijningsvorm met blindheid bepaald geslagen worden, als ze haar niet willen zien. Iuzooverre kan een geloovig hart zich bij een boekje als dit rustig voelen; want ik „geloof" een heilige, algemeene, christelijke kerk. En dat „de" kerk een geloofsstuk is, daar kan nu juist de karikatuur niets mee doen, en daarom wil zij er ook niet van weten.

Maar toch — de zonden van de kerk (neem het woord nu eens over), ook van de kerk van Adam, ze zijn zoo veel, dat ook zij het hoofd buigt en de hand, niet tegenover den karikaturist, maar wel tegenover God, op den mond legt, als daar scherpe woorden snerven van dit slag:

1. „De kerk zegent slechts, die haar zegenen."
2. „Jegens de heerschende kerk is ieder tolerant."
3. „Ik ga zoo vaak tot God, wanneer komt God tot mij?" (schuld van zulk een godsbegrip ligt vaak bij menige preek).
4. „In de kerk is gewoonte, geen waarheid."
5. „In de kerk leert men de menschen niet zoo goed kennen, als op de markt."
6. „In de zichtbare kerk zijn de ware christenen onzichtbaar."
7. „Drie keer om de kerk heen loopen is even goed als één keer erin gaan."
8. „Onder de heiligen een plaats krijgen, dat kost geld."
9. „Hoe minder (geestelijke) orden, des te meer orde."
10. „Als een paap ervan langs krijgt, lachen de engelen in den hemel."
11. „Wat men aan papen weigert, blijft voor onzen lieven Heer bewaard."
12. „Wie tegen den kerkmuur leunt, hem valt licht een afgod op het hoofd."
13. „De kerken zijn het sterkste bolwerk der domheid."

Enzovoort.

En het
een eindel
boek de
1. Het v
ieten.
2. De p
met een g
die schoof
vrouwen
3. Afsch
geestelijke
voor wat
gegeven")
4. De ke
redo (uit
Of, ten
1. Een
week heet
emand: te
De eerste
2. Hebt
gelezen?
dichter Pi
Deze an
En zoo
Een boe
„aangepre
heid uit
roomsche
wij niet v
wereld, wi
verlengde
klacht t
alleen ma
iets anders
was als
Valsche
op deze v
grootste v
bevat dage
En zoo is
En — l
dienst van
ik dit dro
Bij een
in het gas
zeer werel
worden gr
geschreven
Daaromd

Ook dit
de uitvoeri
Bachvereer
op Goeden
de lijdens
Evart Cori
Bachvereer
gebeurde
Johannes I
sen De J
vervaardig
meestal aa
voor hij ca
zij en een
cantor van
in 1724 is
Reeds het
herzien. H
koraal „O
word verv
het werk i
Bach gebri
de Matthie
steeds getr
dat trouwe
Passion, di
voerd. Dez
om te con
derwaardig
De Joha
als de Ma
en in Duit
de Johanne
zaak is wa
de Johann
theus Pass
Het denkb
hannes Pa
schrijvers
lijf Spitta
delijk uitko
stelt dan
die Bach v
woordig n
geleiding z
wat duideli
de Nederlan
of kosten g
zijn zooals

niet desge-

boek dom,
vordt; want
haar liefde
haar gehele-
nen, dat het
er kerk ligt.
n toch ook

titelblad de
bus omhoog
sgierig over
den, weg te
at ons aan,
sid tezamen
langs filoso-
nt te willen

lesen.

nag.

lan.

t.

t.

Herm.

in.... etc.

anschappelijk
(blijven) kan
boeven zijn
aan?
en brutaal.
en. Maar er
Testament.
lijdt, zij dan
'Christus'
cht verwijten
(aan twisten).
En wie durft
valsche ver-
togen deze
villen leeren

spreken over
nlke kerkor-
er het bereik
et erop aan-
die vanwege
voorbijgaan.
onzichtbaar
straks door
het blindheid
er niet willen
hart zich bij
aant ik „ge-
lijke kerk. En
kan nu juist
arom wil zij

ek (neem het
k van Adam.
ofd huigt en
aturist, maar
gt, als daar
t slag:
ar zegenen.”
s ieder tole-

er komt God
grijp ligt vaak
a waarheid.”
enschen niet

ware chris-

open is even

krijgen, dat

des te moet

gt, lachen de

t, blijft voor

nt, hem valt

bolwerk der

En het wordt of een doorlopend grijzen, of een eendelooze schaanste voor God, als men in dit boek de illustraties ziet. Als daar zijn:

1. Het wapen van de Jesu-ieten en van de Esau-ieten.

2. De proviand voor het klooster (een monnik met een geweldige korenschoof op den rug, en uit die schoof gluiert een meisjeskopje en een paar vrouwschoentjes).

3. Afscheid van den biechtstoel (een welgedaan geestelijke, die tot zichzelf zegt: „heilige Gabriël, voor wat een mooie zonden heb ik hier absolute gegeven!”).

4. De kerk-preek, in niets gelijkend op de berg-rede (uit den oorlog).

Of, tenslotte, de anekdotes. Als daar zijn: 1. Een monnik preekte. Iemand zei: Verleden week heeft hij beter geprekeet. Maar, antwoordt iemand: toen heeft hij heelmaal niet geprekeet. De eerste spreker: Dat is 't in juist.

2. Hebt gij al mijn jongsten herderlijken brief gelezen? vroeg de aartsbisschop van Parijs den dichter Piron.

Deze antwoordde: Neen. En U? —

En zoo voort.

Een boekje als dit kan natuurlijk niet worden „aangeprezen”. Maar er stijgt een wolk van bitterheid uit op, welke door alle roomsche en niet-roomsche werookgeuren heendringen moet, opdat wij niet vergeten zouden, dat wij leven in een wereld, waarin elke lijdensweg, die niet in het verlengde van dien van Christus ligt, een aanklacht tegen de kerk is. Het waren bij Hem alleen maar de valsche getuigen, die Hem van iets anders beschuldigden, dan wat zijn roeping was als Knecht des Heeren.

Valsche getuigen blijven allen, die de kerk op deze wijze henen. Maar al is de duivel de grootste valsche getuige, helaas, zijn getuigenis bevat dagelijks elementen van objectieve waarheid. En zoo is het met zijn dienaren ook.

En — laten wij wel de vreugde zien van den dienst van God? Er is een anekdoot hier, waarmee ik dit droef verhaal besluit wil:

Bij een bezoek aan de burcht Klopp vond men in het gastenboek ook den naam van de eertijds zeer wereldsgezinde, maar daarna zeer vroom geworden gravin Ida Hahn-Hahn, die in dat boek geschreven had onder den naam Belletriste.

Danrondt had weer een ander geschreven:

Belle warste, triste biste,
Siehste, wie de biste,
Belle et triste!

K. S.

MUZIKALE KRONIEK.

Bach's Johannes Passion.

Ook dit jaar zijn honderden saamgestroomd om de uitvoering bij te wonen van de Nederlandsche Bachvereniging in de Groote Kerk te Naarden op Goeden Vrijdag. Het was de eerste maal, dat de lijdensmuziek uitgevoerd werd onder leiding van Evert Cornelis en deze nieuwe dirigent van de Bachvereniging had niet zooals vroeger elk jaar gebeurde Bach's Mattheus Passion, maar de Johannes Passion op het programma doen plaatsen. De Johannes Passion is eerder door Bach vervaardigd, dan de Mattheus Passion. Men neemt meestal aan, dat Bach dit werk gemaakt heeft vóór hij cantor werd van de Thomaskerk te Leipzig en een van de eerste werken, die Bach als cantor van de Thomaskerk heeft doen uitvoeren in 1724 is dan ook de Johannes Passion geweest. Reeds het volgende jaar heeft Bach zijn werk herzien. Het inleidingskoor, een variatie op het koraal „O Mensch, bewein' dein Sünde gross”, werd vervangen door het grootsche koor, dat nu het werk inleidt, en de koraalvariatie is later door Bach gebruikt als slotkoor voor het 1e deel van de Mattheus Passion. Ook later heeft Bach nog steeds getracht zijn werk te verbeteren, zooals hij dat trouwens ook gedaan heeft met zijn Mattheus Passion, die in 1729 voor het eerst werd uitgevoerd. Deze verandering mag dus geen reden zijn om te concludeeren, dat Bach zelf het werk minderwaardig achtte.

De Johannes Passion is lang niet zoo bekend als de Mattheus Passion, temminste in ons land en in Duitschland, in Frankrijk daarentegen wordt de Johannes Passion het meest uitgevoerd. De oorzaak is waarschijnlijk tweerlei: het denkbeeld, dat de Johannes Passion de mindere is van de Mattheus Passion en de instrumentatie van het werk. Het denkbeeld van de minderwaardigheid der Johannes Passion is mee te wijten aan verschillende schrijvers over Bach en zijn werken, vooral Philip Spitta in zijn groote werk over Bach laat duidelijk uitkomen, dat hij de Mattheus Passion hooger stelt dan de Johannes Passion. De instrumenten, die Bach voorschrijft voor de begeleiding zijn tegenwoordig niet meer in gebruik. Toch heeft een begeleiding zoals Bach het wenschte, zeer veel vóór, wat duidelijk gebleken is door deze uitvoering van de Nederlandsche Bachvereniging, die geen moeite of kosten gespaard heeft om de uitvoering te doen zijn zooals Bach het bedoeld heeft. Een clave-

cimbel welwillend door de firma Pleyel te Parijs afgestaan en niet de vleugel, een tweetal viola's d'amore, een viola da gamba, een luit en een orgel, alle bespeeld door kunstenaars, die deze instrumenten tot hun recht weten te doen komen, voltooide bij deze uitvoering de orkestbegeleiding. De prachtige begeleiding van de bassolo „Betrachte, meine Seel,” met viola d'amore en luit is niet te vervangen door andere instrumenten, evenmin als bij de aria voor alt „Es ist vollbracht”, de viola da gamba gemist kan worden.

Bach heeft als tekst voor zijn werk gekozen de hoofdstukken 18 en 19 van het Evangelie van Johannes en de verzen 51 en 52 van Mattheus 27. Vóór, tusschen en na deze Schriftgedeelten zijn telkens koralen ingevoegd of andere koren en aria's als antwoord op het Schriftverhaal. Het beginkoor:

„Herr, unser Herrscher, dessen Ruhm
In allen Landen herrlich ist;
Zeig uns durch deine Passion,
Dass Du, der wahre Gottessohn
Zu aller Zeit,
Auch in der grössten Niedrigkeit,
Verherrlicht worden bist”.

is geheel in g mineur gehouden en reeds in den regel „Zeig uns durch deine Passion” komt het motief, dat gebruikt wordt voor het kruisigt Hem (een syncope verbinding van grondtoon en kwart) reeds voor. De geheele inleiding drukt reeds uit het geweldige, vreeselijke gebeuren, dat volgen zal. Het antwoord van de gemeente op de woorden van Christus tot Petrus: „De dronkbeke dien mij de Vader gegeven heeft, zal ik dien niet drin-ken” (hfdst. 18:11) luidt zoo roerend:

Dein Will' gesch'eh', Herr Gott, zugleich
Auf Erden, wie im Himmelreich;
Gib uns Geduld in Leidenszeit,
Gehorsam sein in Läh und Leid,
Wehr und steur allem Fleisch und Blut,
Das wider deinen Willen tut.

En op de verzen 22 en 23 (de kaakslag door den dienaar van den Hoogepriester) laat Bach de gemeente invallen met:

Wer hat dich so geschlagen
Mein Heil, und dich mit Plagen
So übel zugericht?
Du bist ja nicht ein Sünder,
Wie wir und unsre Kinder,
Von Missetaten weisst du nicht.

Ich, ich und meine Sünden,
Die sich wie Körnlein finden
Des Sandes an dem Meer,
Die haben dir erroget
Das Elend, das dich schläget,
Und das betrübte Marterheer.

Zoo weet Bach telkens zeer treffende woorden te vinden om de gemeente te doen voelen, waar- toe al dat lijden was, om te eindigen met het ontroerend schoone koraal

Ach, Herr, laß dein lieb Engelein
Am letzten End die Seele mein
In Abrahams Schoos tragen;
Dein Leib in sein'm Schlafkammerlein,
Gar sanft, ohn' einge Qual und Pein,
Ruh' bis am jüngsten Tage!
Alsdann vom Tod erwecke mich,
Dass meine Augen sehen dich
In aller Freud, o Gottes Sohn,
Mein Heiland und Genadethron!
Herr Jesu Christ, erhö're mich,
Ich will dich preisen ewiglich.

Bach heeft zijn werk niet bedoeld als oratorium voor de concertzaal, maar voor den kerkdienst. 't Was dan ook een geweldige evangelieprediking het te hooren uitvoeren door een groot aantal kunstenaars in de gewijde stilte van de Groote Kerk te Naarden, onder de bezielende leiding van Evert Cornelis. Uit muzikaal oogpunt bezien was deze uitvoering een belangrijk feit, omdat in alle opzichten getracht werd het werk weer te geven zooals Bach het heeft gewenscht. Het koor en het orkest, die beide een zware taak te vervullen hebben in dit werk, wisten het tot zijn recht te doen komen en dat is wel de grootste lof, die men hen kan geven. Voor den dirigent moet het wel een zeer groote voldoening geweest zijn, deze zoo nauwgezette vertolking van het werk te geven en daardoor krachtig mee te werken om het vooroordeel tegen de Johannes Passion te overwinnen. Door ongesteldheid van Max Kloos moest de baritonpartij worden vervuld door Jan Dekker. Kloos te moeten vervangen is geen benijdenswaardige taak, maar men mag dankbaar zijn voor de goede, sobere vertolking van de niet gemakkelijke partij. De zwaarste taak had de tenorsolist, de heer Jac. van Kempen, die verscheidene aria's (waaronder de zoo zware aria: „Erwäge, wie sein blutgefärbter Rücken”) te zingen had en bovendien een zeer groot aantal recitatieven op schitterende wijze vertolkte. Mevr. Noordewier—Reddingius wist te ontroeren in de aria: „Zerfliesse, mein Herze”, waarin ook de begeleiding zoo meewerkte om een prachtig geheel te krijgen, terwijl de altsoliste, mej. Suzu Luger wist te doen doorvoelen: „Es ist vollbracht, o Trost für die gekränkten Seelen. Der Held aus Juda siegt mit Macht”. De heer Jac. Caro vertolkte op de hem eigene correcte wijze de bassoli, waarin vooral trof het: „Eilt ihr angefocht'nen Seelen”, waarbij het koor telkens invalt

met de vraag „Wohin?” waarop als antwoord volgt: „Nach Golgatha. De stilte na afloop, die eerst na enkele minuten werd verbroken was wel-sprekender dan talloos vele woorden. Moge nog vaak de Nederlandsche Bachvereniging op Goeden Vrijdag in Naarden's Kerk door de heerlijke prediking van het lijdens-evangelie velen tot stilte brengen.

Bussum.

D. STROO.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Synode van Groningen.

III.

Wie biedt ervoor?

Wonosobo is aangeboden aan den meestgevende. Delft heeft het jarenlang bewerkt. Maar tenslotte heeft het het onvruchtbare terrein losgelaten, en Solo van Noord-Holland overgenomen.

Geheel los is Delft van Wonosobo niet; het ligt nog voor zijn rekening. Maar het is hem niet mogelijk het te bearbeiten tegelijk met Solo, ook al niet om de ligging. Is er nu niemand, die het wil aanvaarden?

De Generale Zendingsdeputaten zijn er ook mee gemoeid; want wel kan een kerk een terrein kiezen, doch de deputaten doen de aanwijzing. Zoo is ook de generale zendingskas er bij te pas gekomen, hoewel die er eigenlijk buiten moest blijven; en aan dengene, die Wonosobo van Delft overneemt, zijn mooie financiële aanbiedingen gedaan.

Die kwestie-Wonosobo doet niet aangenaam aan.

Het was wel heel duidelijk, dat toen Delft Solo kreeg, het Wonosobo moest loslaten. Toch bleef het er verantwoordelijk voor. God had Delft er gebracht. En moest het dit terrein verlaten, dan lag het voor de hand, dat het niet heenging voordat Wonosobo aan een ander was overgegeven.

Hadden Generale deputaten, toen zij aan Delft Solo gaven, niet eerst den eisch moeten stellen, dat Wonosobo niet onbewerkt bleef, dus dat een gegadigde gereed stond het over te nemen?

Nu wordt er met dit terrein gesold.

Zeeland schijnt wel, wegens ligging van zijn terrein Magelang, en ook wegens de bijzondere kwaliteiten van zijn miss dienaar ds Merkelijn, er toe aangewezen te zijn, om Wonosobo te nemen. Doch het maakt bezwaar. Het is van oordeel, dat ds Merkelijn dan te veel werk krijgt. En wel wordt de gedachte in Zeeland overwogen een tweeden miss dienaar te beroepen; doch indien dit geschiedde, dan zouden de financiële lasten het onmogelijk maken Wonosobo erbij te nemen.

Na Zeeland is Poerbolingo het terrein, dat het gunstigst voor Wonosobo ligt. Doch Rotterdam's terrein is reeds zoo onafzienbaar groot, dat het kortweg onmogelijk is, daaraan een nieuw stuk toe te voegen.

Maar nu is Friesland met een bod gekomen!

Friesland krijgt een tweeden zending; dus het werk zou niet te zwaar worden. Maar Keboemen ligt niet zoo gunstig. Echter, als niemand anders wil, zal Friesland het wel krijgen. De zendingsdeputaten hebben de opdracht gekregen met Zeeland e.a. (Noord-Brabant en Limburg toch werken mee), en Friesland te spreken, en „eenige andere kerk, die zou blijken bereid te zijn Wonosobo als hoofdstad over te nemen”. Zeeland wordt het eerst genoemd, en men zal wel trachten Zeeland over te halen.

Bij overname zou Delft al wat aan eigendom der zending zich in Wonosobo bevindt of op 1 Jan. 1923 zich bevond, overdragen, en ook nog steunen met een geleidelijk afnemend bedrag. En uit de algemeene zendingskas zou die kerk dan f2000 per jaar ontvangen, of f4000 ineens.

Het is van harte te hopen, ook om de eere onzer kerken, dat er een einde aan deze zaak komt.

Mag Wonosobo nog langer het stiefkind onzer zending zijn?

Wie biedt er voor?

Het gaat om de zending onder de Chinezen. Ds Pos, miss dienaar van Amsterdam in Djocja, heeft over de zending onder de Chinezen een keurig rapport uitgebracht op de synode. Het is de moeite waard er nauwkeurig kennis van te nemen.

Sinds 1914 is dit punt op onze synodes aan de orde. Maar opgelost werd het tot dusver niet. In Utrecht 1923 werd het wat aanlokkelijker voor de kerken gemaakt: „aan de deputaten vrijheid te verleenen, zoo hun dat noodig voorkomt, de bijdrage voor steunverleening met hoogstens duizend te verhoogen”. Maar ach, die duizend gulden extra brachten ook al geen uitkomst. Nog steeds bleef de zending onder de Chinezen uit.

De vraag kan worden gesteld, of zulk een miss dienaar noodig is. Kunnen zendingen onder de Javanen het werk onder de Chinezen er niet bij nemen?

Luisteren wij naar ds Pos: „Op het zendings-terrein der Gereformeerde kerken woont een groot aantal Chinezen, waaronder drie soorten te onderscheiden zijn.

In de eerste plaats de paranakans, de in Indië